

پنج عامل شخصیت و هوش هیجانی در مردان معتاد و غیرمعتاد[□]

Five Factors of Personality and Emotional Intelligence in Addict and Non-addict Men *

Ali Khodaie, M.Sc., [□]

Mohammad Hosein Abdollahi, Ph.D.,

Mohammad Naghi Farahani, Ph.D.,

Waliollah Ramazani, M.Sc.,

علی خدایی *

دکتر محمد حسین عبداللہی **

دکتر محمد نقی فراہانی **

ولی الہ رمضانی ***

Abstract

This study aims to survey five big factors of personality and emotional intelligence in addicts and non-addicts. Using available, sampling method, ۲۰۰ subjects including ۱۰۰ drug addicts who were referred to two addiction-release centers of the Welfare Office in a one-month period and ۱۰۰ non-drug addicts who were the accompanying person of the drug-addicts in these centers were selected. Then both groups filled in the Five Factors Inventory Gardoun(Farahani et. ۲۰۰۴) and Emotional Intelligence Questionnaire (Salovey and Meyer ۱۹۹۰). MANOVA was used to compare each of the personality factors and emotional intelligence characteristics. Logistic regression was used, to predict addiction-susceptibility of the participants based on the five big factors of personality and emotional intelligence. The results showed a significant difference between the addicts and non-addicts in neuroticism, openness and conscientiousness. There was no significant difference in extraversion and agreeableness between the two groups. Also in all three components of emotional intelligence i.e. attention, distinction and difference, significant differences were observed between addicts and non-addicts. Wald test results showed that in the logistic regression model, the five factors of neuroticism, conscientiousness,

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی پنج عامل شخصیت و هوش هیجانی در افراد معتاد و افراد عادی می باشد با روش نمونه گیری در دسترس تعداد ۲۰۰ (۱۰۰ نفر معتاد و ۱۰۰ نفر غیر معتاد) نفر از میان مراجعین به دو مرکز ترک اعتیاد و همراهان آنان در یک مقطع زمانی یک ماهه انتخاب شدند. سپس هر دو گروه سیاه پنج عامل گردون (فراہانی و همکاران ۱۳۸۲) و مقیاس رگه فراخلی هوش هیجانی (سالووی و مایر، ۱۹۹۵) را تکمیل کردند. برای مقایسه هر یک از عوامل شخصیت و مولفه های هوش هیجانی از تحلیل واریانس چندمتغیری استفاده گردید و برای پیش بینی اعتیاد پذیری افراد براساس پنج عامل و هوش هیجانی از رگرسیون لجستیک استفاده شد نتایج نشان داد که بین افراد معتاد و غیر معتاد در عامل های، نورزگرایی و وظیفه شناسی و گشودگی تفاوت معناداری وجود دارد (سطح ۰/۰۵) و در عامل های دینداری و برون گرایی بین دو گروه تفاوت معناداری وجود نداشت. همچنین در هر سه مولفه هوش هیجانی توجه، تمایز و بازسازی تفاوت معناداری بین افراد معتاد و غیر معتاد وجود داشت (سطح ۰/۰۵). نتایج آزمون والد نشان داد که از ۸ متغیر وارد شده در معادله رگرسیون لجستیک تنها چهار عامل نورزگرایی، وجدان (وظیفه شناسی)، تمایز و بازسازی، بهترین

* Tarbiat Moallem University, Tehran, I.R. Iran.
□Email: alikhdie@gmail.com

□ دریافت مقاله: ۱۳۸۷/۱۲/۱۸ تصویب نهایی: ۱۳۸۹/۸/۹

* دانشگاه پیام نور بیجار

** دانشگاه تربیت معلم تهران

*** دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

clarity and repair were the best predictors of addiction-susceptibility of the individuals.

Keywords: five factors of personality, emotional intelligence, addiction.

پیش‌بینی کننده اعتیاد پذیری افراد می‌باشند.

کلیدواژه‌ها: پنج عامل شخصیت، هوش هیجانی، اعتیاد

● مقدمه

آمارها نشانگر این هستند که میزان مصرف مواد در بین جوامع مختلف به ویژه در میان نوجوانان و جوانان در دهه‌های اخیر افزایش چشمگیری داشته است (ملچیار، چستانگ و گولدرگ، ۲۰۰۷). از نظر بهداشتی سالیانه به طور متوسط ۵ میلیون نفر در جهان به خاطر مصرف مواد مخدر از بین می‌روند و حدود ۴۲ میلیون نفر به واسطه سوء مصرف مواد مخدر به بیماری ایدز مبتلا می‌شوند (گرجی و بکرانی، ۱۳۸۵). در ایران نیز به طور متوسط روزانه ۱۲ تا ۱۵ نفر به علت تزریق مواد مخدر یا ناخالصی موجود در مواد فوت می‌کنند. وجود ۱۴۰ هزار نفر تزریقی در سطح کشور که ۶۵ درصد آنان به ایدز مبتلا هستند یکی از شاخص‌های منفی در ایران است (رحمتی، طارمیان و سهرابی، ۱۳۸۵).

سوء مصرف مواد در جوانان مسایل چندی در سلامتی و بهزیستی آنان از قبیل افزایش خطر آسیب و مرگ از طریق خشونت بین فردی، تصادفات جاده‌ای، افزایش رفتارهای پر خطر جنسی، حاملگی ناخواسته، ابتلا به بیماریهایی چون ایدز و مسایل مشکلات تحصیلی را افزایش می‌دهد (فتنبر، لیروگل و چارلتون، ۱۹۹۶؛ میلر، لستینگ و اسمیت، ۲۰۰۱). به این ترتیب اعتیاد و سوء مصرف مواد را باید یکی از بارزترین مشکلات «زیستی - روانی - اجتماعی» دانست (سنانورز، ۲۰۰۷؛ «موسسه ملی سوء مصرف مواد»^۱، ۲۰۰۷؛ چویی و ریان، ۲۰۰۷) که می‌تواند به راحتی بیان زندگی فردی، خانوادگی، اجتماعی و فرهنگی یک فرد و جامعه را سست نموده و در معرض فروپاشی قرار دهد.

کشور ما دارای مرز مشترکی به طول ۱۹۲۵ کیلومتر با دو کشور بزرگ تولیدکننده مواد مخدر یعنی افغانستان و پاکستان است این هم مرز بودن باعث شده ایران نه تنها به عنوان یکی از مسیرهای اصلی عبور مواد مخدر مطرح شود، بلکه خود نیز به عنوان بازاری مناسب برای مصرف مواد مخدر تولید شده در آن کشورها تبدیل شود. علاوه براین، بی‌ثباتی‌های سیاسی سال‌های اخیر کشور افغانستان از یک سو و تغییرات

اجتماعی وسیع در چند دهه اخیر در ایران مانند جنگ تحمیلی، رشد فزاینده صنعت و فناوری، مهاجرت و بیکاری و... منجر به بروز و گسترش مشکلاتی شده است که وابستگی به مواد و سوء مصرف مواد یکی از مظاهر آن است. تاریخچه مصرف مواد در ایران با در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی به نظر می رسد که ایران در کمربند آسیب های ناشی از مصرف مواد قرار گیرد. از سوی دیگر گزارش های ارائه شده در مصرف مواد (به عنوان مثال، گزارش دفتر مواد مخدر و جرم سازمان ملل، ۲۰۰۵) نشان می دهد که جرم تلقی نمودن مصرف مواد هرگز نتوانسته مانع از مصرف آن گردد. همچنین رویکردهای درمانگری اعتیاد با مشکل زیادی روبرو است چرا که جمعیت قابل توجهی از معتادین بعد از دوره سم زدایی و مشاوره روانشناختی پس از مدتی کوتاه، مجددا مصرف مواد را از سر می گیرند که با بازگشت مجدد به اعتیاد، مشکلات شخصی شان و پی آمدهای آن در خانواده گسترده تر می گردد (خدایاری فرد، ۱۳۸۶).

علی رغم تلاش هایی که در مورد سبب شناسی مصرف مواد صورت گرفته است، باید متذکر شد افرادی که دچار سوء مصرف مواد هستند در یک الگوی خاص روانی و اجتماعی قرار نمی گیرند بلکه این پدیده حاصل تعامل عوامل مختلف و متعدد است، از این رو هر یک از نظریه هایی که در این باره مطرح شده اند تنها بخشی از این پدیده را مورد بررسی قرار داده اند.

در بین عوامل گرایش به مصرف مواد متغیرهای روان شناختی از اهمیت خاصی برخوردار است. چرا که روان شناسان معتقدند تأثیر عوامل زیستی و اجتماعی باید از دریچه گرایش های روانی فرد به مصرف مواد بگذرد. به عنوان مثال در صورتی که خود فرد نسبت به مصرف مواد نگرش مثبتی نداشته باشد و آن را راه گشایی مشکلات خود تلقی نکنند، احتمال کم تری وجود دارد که فرد اقدام به مصرف مواد کند، یا در صورتی که فرد از اعتماد به نفس کافی برخوردار باشد در برابر فشار همسالان که یکی از عوامل مصرف مواد محسوب می شود تسلیم نخواهد شد (دیویسون و نیل، ۲۰۰۱).

از جمله متغیرهای روانشناختی مرتبط با عاداتهای مصرف مواد، ویژگیهای شخصیتی است (هامپسون و همکاران، ۲۰۰۶؛ هاراکها و همکاران، ۲۰۰۶). با توجه به رد فرضیه وجود «شخصیت سوء مصرف کننده»^۳ مواد از سوی بسیاری از روان شناسان، شواهد و یافته ها، به برخی تفاوت های فردی در صفات شخصیتی اشاره می کنند که به

نظر می‌رسد با اختلالات مصرف مواد رابطه دارد (کنیازوف، ۲۰۰۴). پژوهش‌ها نشان داده‌اند افرادی که در مهار تکانه مشکل دارند به احتمال زیاد مصرف کننده دائمی می‌شوند (دوران، مک چارگ و کوهن، ۲۰۰۷). همچنین نوجوانانی که تنوع طلب و تحریک جو هستند، بیشتر به دنبال مواد می‌روند (اکتن، ۲۰۰۲، براون و همکاران، ۲۰۰۱). برونلی و همکاران (۲۰۰۹) در بررسی مصرف مواد و شخصیت زنان مجرم به این نتیجه رسیدند که تکانشگری و تحریک‌جویی از پیش‌بینی کننده‌های مهم مصرف مواد در این افراد می‌باشد.

از نظریه‌های مهم در خصوص صفات شخصیت الگوی ۵ عاملی شخصیت است که توسط مک کری و کاستا (۱۹۹۹) مطرح گردیده است. آنها با روش تحلیل عاملی به پنج عامل بزرگ شخصیت دست یافتند که عبارتند از «نورزگرایی»^۴، «برون گرایی»^۵، «گشودگی»^۶، «توافق»^۷ و «وظیفه شناسی»^۸.

پژوهش‌های مختلفی به بررسی رابطه عوامل پنجگانه شخصیت و سوء مصرف مواد پرداخته‌اند؛ به عنوان مثال مان و همکارانش (۱۹۹۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که معتادان در «نورزگرایی» و «برون گرایی» نمرات بیشتر و در «توافق» نمرات کمتری نسبت به گروه بهنجار بدست آوردند و این نتایج با میزان عود در این افراد همخوانی داشته است. مک کرومیک و همکاران (۱۹۹۸) نیز در مطالعه ای بر روی جمعیتی بالغ بر ۳۵۰۰ نفر سوء مصرف کننده مواد به طور معناداری نمرات بیشتری در «نورزگرایی» و نمرات کمتری در مقیاس «وظیفه شناسی» و «توافق» نسبت به گروه بهنجار در آزمون NEO به دست آوردند.

فیشر، الیاس و ریز (۱۹۹۸) عود را به عنوان برای پیش‌بینی در عوامل شخصیتی مورد بررسی قرار داده‌اند. در پی‌گیری یکساله آنها مشخص شد که عودکنندگان در پرسشنامه نئو در حوزه «نورزگرایی» صاحب نمرات بالاتر و در حوزه وظیفه شناسی دارای نمرات پایینی هستند.

جعفری زاده (۱۳۸۲) در پژوهش خود نشان داد که افراد معتاد به تریاک در مقیاس «نورزگرایی» نمرات بیشتر و در عامل‌های برون‌گرایی، توافق و وظیفه‌شناسی نمرات کمتری نسبت به گروه بهنجار کسب کرده‌اند.

در سالهای اخیر، هوش هیجانی به عنوان یکی از متغیرهای روانشناختی، مورد توجه

بسیاری از محققان قرار گرفته است (به عنوان مثال گلمن، ۱۹۹۵؛ شاته و همکاران، ۱۹۹۸؛ مایر، کاروسو و سالووی، ۲۰۰۰). شواهد زیادی وجود دارد که نشان می‌دهد هوش هیجانی با موفقیت و یا عدم موفقیت در حوزه‌های مختلف زندگی رابطه دارد (شاته و همکاران، ۲۰۰۷؛ جین و سین‌ها، ۲۰۰۵).

سطح پایین هوش هیجانی که ناشی از ناتوانی در مقابله مؤثر با هیجانات و مدیریت آنهاست، در شروع مصرف مواد نقش دارد (گلمن، ۱۹۹۵). هنگامی که فرد برای مصرف مواد از سوی همسالان تحت فشار قرار می‌گیرد؛ با مدیریت مؤثر هیجان‌ها که در واقع مؤلفه‌ای از هوش هیجانی است، خطر مصرف را کاهش می‌دهد. توانایی مدیریت هیجان‌ها باعث می‌گردد که فرد در موقعیت‌هایی که خطر مصرف مواد بالاست، از راهبردهای مقابله‌ای مناسب استفاده نماید. افرادی که هوش هیجانی بالایی دارند، در پیش بینی خواسته‌های دیگران توانایی بیشتری دارند. آنها به فشارهای ناخواسته همسالان پی برده، هیجانات خود را بهتر مهار می‌کنند و در نتیجه در برابر مصرف مواد نیز مقاومت بیشتری نشان می‌دهند (تربینداد و جانسون، ۲۰۰۲). در سمت دیگر این طیف یعنی آنهایی که هوش هیجانی پایینی دارند، برای مقابله با هیجانات منفی خود، عموماً به سمت مصرف مواد کشیده می‌شوند (تربینداد و همکاران، ۲۰۰۴). الغونمی و اعظم (۲۰۰۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که هوش هیجانی پایین از طریق ضعف در حل مشکلات هیجانی و مقابله با هیجان‌های منفی سوء مصرف مواد را پیش‌بینی می‌کند.

اگرچه پژوهش‌های زیادی در خصوص عوامل شخصیتی و هیجانی مرتبط با سوء مصرف مواد در ایران صورت گرفته است، ولی توجه اندکی به موضوع پژوهش حاضر شده است، این در حالی است که شناسایی تعاملی عوامل شخصیتی و هیجانی مؤثر در فرایند شکل‌گیری و درمان اختلالات سوء مصرف مواد می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های پیشگیرانه و درمانی متناسب با الگوهای شخصیتی مختلف و در نتیجه بالاتر بردن میزان موفقیت در برنامه‌های درمانی و پیشگیرنده، مؤثر باشد. به نظر می‌رسد زمانی که هوش هیجانی در کنار عوامل شخصیتی قرار می‌گیرد بهتر می‌تواند رفتارهای بهنجار و نابهنجار افراد را مورد بررسی قرار دهد، چرا که برخی از پژوهشگران معتقدند رابطه نزدیکی بین اختلال در توانایی پردازش هیجانی و ادراک ناخوشایند از هیجان‌های

ویژگی‌های شخصیتی افراد معتاد را بهتر می‌تواند ترسیم کند (گرا و همکاران، ۲۰۰۳). پژوهش حاضر قصد دارد تا عوامل شخصیتی را در کنار هوش هیجانی در معتادان به مواد مخدر مورد بررسی قرار دهد. این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال است که آیا بین افراد معتاد و غیر معتاد در عوامل شخصیتی و هوش هیجانی تفاوت وجود دارد؟ و آیا می‌توان عوامل شخصیتی و هوش هیجانی را از علل احتمالی گرایش به مصرف مواد و وابستگی به آن تلقی کرد؟

● روش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت «داده‌های جمع‌آوری شده» جزو مطالعات کمی و از حیث «هدف» جزو مطالعات بنیادی و از نظر شیوه، یک مطالعه علی-مقایسه‌ای است.

○ جامعه مورد بررسی در پژوهش حاضر افراد معتاد مراجعه کننده به مراکز خود معرف شهید فامیلی و شهید ملت دوست تهران در یک مقطع زمانی یک ماهه است.

○ حجم نمونه و روش نمونه‌گیری: در این پژوهش برای انتخاب گروه معتاد بعد از مراجعه به سازمان بهزیستی و اخذ مجوز از آن سازمان به دو مرکز خود معرف ترک اعتیاد شهید فامیلی و شهید ملت دوست مراجعه شده و تعداد ۱۰۰ نفر از مردان معتاد با روش نمونه‌گیری در دسترس، انتخاب شدند. گروه مقایسه نیز به همان تعداد از میان مردان غیرمعتادی که همراه معتادین به مراکز آمده بودند و از نظر سن و وضعیت اجتماعی-اقتصادی مشابه گروه معتاد بودند انتخاب گردیدند. دامنه سنی افراد معتاد بین ۱۹ تا ۴۲ سال با میانگین ۳۱/۷ و افراد غیرمعتاد بین ۲۰ تا ۴۰ سال با میانگین ۳۲/۳ بود.

○ ابزار

□ الف: سیاهه شخصیتی گردون^۹: این سیاهه به منظور اندازه‌گیری پنج عامل شخصیت در فرهنگ ایرانی و زبان فارسی توسط فرهانی و همکاران (۱۳۸۲) تدوین گردیده. این آزمون چارچوبی از ساختار صفات شخصیت در زبان فارسی ارائه می‌دهد. این سیاهه یک مقیاس خودگزارشی ۴۳ ماده‌ای است که ۵ عامل اصلی شخصیت را بر روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرتی می‌سنجد، با این تفاوت که در این نسخه عامل توافق، دینداری و عامل وظیفه‌شناسی، وجدان نام گرفته‌اند. در بررسی ویژگی‌های روانسنجی این سیاهه مشخص شد که این

آزمون همبستگی بالایی با آزمون شخصیتی نئو داشته و از همبستگی درونی بالایی نیز برخوردار می‌باشد. میزان آلفای کرونباخ برای عوامل وجدان، گشودگی، نورزگرایی، برونگرایی و دینداری، به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۸۰، ۰/۷۷، ۰/۶۹ و ۰/۶۶ به دست آمد. در این پژوهش نیز میزان آلفای کرونباخ برای عوامل وجدان، گشودگی، نورزگرایی، برونگرایی و دینداری، به ترتیب ۰/۷۱، ۰/۶۷، ۰/۶۱، ۰/۶۹ و ۰/۷۳ به دست آمد.

□ ب: مقیاس رگه فراخلفی (TMMS):^{۱۰} به عقیده سالووی و مایر و همکارانشان افراد در توانایی توجه پردازش و مدیریت اطلاعات هیجانی از یکدیگر متفاوت هستند. بر این اساس سالووی و همکاران (۱۹۹۵-۲۰۰۲) به منظور سنجش تفاوت‌های فردی در هوش هیجانی مقیاس رگه فراخلفی را تهیه کردند که هوش هیجانی را در سه مؤلفه «توجه هیجانی» (مرحله درون داد)، «تمایز هیجانی» یا وضوح بخشیدن به هیجان‌ها (مرحله پردازش) و «بازسازی هیجانی» (مرحله برون داد) اندازه‌گیری می‌کند. این مقیاس یک مقیاس خود گزارشی برای اندازه‌گیری هوش هیجانی است که دو فرم ۴۸ ماده‌ای و ۳۰ ماده‌ای دارد. در این پژوهش از فرم کوتاه آن استفاده شده است. ماده‌های این مقیاس در یک طیف ۵ درجه‌ای لیکرت از عمدتاً مخالف (۰) تا عمدتاً موافق (۴) طراحی گردیده است.

سالووی و همکاران (۲۰۰۲) در ۳ مطالعه پیاپی، ضرایب آلفای کرونباخ مطلوبی را برای مؤلفه‌های این مقیاس بدست آوردند: «توجه هیجانی» (۰/۸۲، ۰/۷۸ و ۰/۸۸)، «تمایز هیجانی» (۰/۸۸، ۰/۸۶ و ۰/۷۴) و «بازسازی خفقی» (۰/۸۵، ۰/۶۴، ۰/۸۶). در مطالعه قربانی و همکاران (۲۰۰۲) ضرایب آلفای توجه، تمایز و بازسازی هیجانی در نمونه ایرانی به ترتیب ۰/۶۲، ۰/۶۵ و ۰/۳۷ و در نمونه آمریکایی به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۸۵ و ۰/۷۵ بوده است. هم چنین در پژوهش رمضان و عبدالهی (۱۳۸۵) ضرایب آلفای توجه، تمایز و بازسازی هیجانی به ترتیب ۰/۵۰، ۰/۷۰ و ۰/۵۱ و ضریب آلفای کل ۰/۷۰

گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز ضرایب آلفای توجه، تمایز و بازسازی هیجانی به ترتیب ۰/۶۳، ۰/۷۹ و ۰/۵۹ و ضریب آلفای کل ۰/۷۶ به دست آمد. پالمر و همکاران (۲۰۰۳) در مطالعه خود همبستگی بالای بین توجه و تمایز هیجانی ($r=0/39$ و $p<0/01$) و تمایز و بازسازی هیجانی ($r=0/5$ و $p<0/01$) را گزارش می دهند. در مطالعه رمضان و عبداللہی (۱۳۸۵) نیز همبستگی درونی مطلوبی برای مقیاس بدست آمده است: توجه و تمایز هیجانی ($r=0/30$ و $p<0/01$)، توجه و بازسازی هیجانی ($r=0/30$ و $p<0/01$) و تمایز و بازسازی هیجانی ($r=0/42$ و $p<0/01$).

● روش

در تجزیه و تحلیل داده ها، پس انجام مقدمات توصیفی داده ها (میانگین، انحراف معیار) به منظور مقایسه دو گروه در ویژگی های شخصیتی و هوش هیجانی از تحلیل واریانس چندمتغیری و برای پیش بینی اعتیادپذیری افراد بر مبنای هوش هیجانی و عوامل شخصیتی از تحلیل رگرسیون لجستیک استفاده گردید. عملیات آماری پژوهش به وسیله نرم افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شد. در این پژوهش از دو گروه استفاده شد گروه معتادین: از معتادانی که به مراکز ترک اعتیاد بهزیستی (شهید فامیلی و شهید ملت دوست) مراجعه کرده بودند و در جلسات اول و یا دوم گروه درمانی حضور پیدا کرده بودند به صورت گروهی «سیاهه گردون» (فراهانی و همکاران، ۱۳۸۳) و «مقیاس رگه فراخلمی» (سالووی و مایر، ۱۹۹۵) را همزمان تکمیل و به دستیاران پژوهش تحویل دادند و گروه غیر معتاد شامل همراهان افراد معتاد بودند که در سالن های انتظار حضور داشتند به تکمیل سیاهه و مقیاس بصورت انفرادی اقدام کردند.

● یافته ها

یافته های توصیفی داده های توصیفی مربوط به نمرات آزمودنی های گروه های معتاد و غیرمعتاد در متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- داده های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

گروه	تعداد	متغیر	میانگین	انحراف معیار
معتاد	۱۰۰	نورزگرایی	۳۱/۳۴	۵/۴۴

۴/۶۴	۱۸/۵۴	برون گرایی		
۳/۶۳	۲۸/۲۶	گشودگی		
۲/۶۳	۱۱/۸۱	وجدان		
۴/۹۵	۳۶/۸۴	دینداری		
۸/۰۴	۳۶/۹	توجه هیجانی		
۵/۰۸	۲۲/۶۸	تمایز		
۴/۶۸	۱۶/۲۵	بازسازی هیجانی		
۱۱/۷۷	۸۱/۱۶	هوش هیجانی کل		

ادامه جدول ۱- داده‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

گروه	تعداد	متغیر	میانگین	انحراف معیار
غیر معتاد	۱۰۰	نورزگرایی	۲۶/۵۲	۴/۸۱
		برونگرایی	۱۸/۵	۴/۳۷
		گشودگی	۲۹/۴۹	۳/۴۲
		وجدان	۱۳/۷۷	۲/۷۴
		دینداری	۳۷/۸۹	۴/۴۴
		توجه هیجانی	۴۱/۳۵	۶/۶۳
		تمایز	۲۹/۳۵	۵/۳۵
		بازسازی هیجانی	۱۸/۳۳	۴/۳۴
		هوش هیجانی کل	۹۴/۹۸	۱۱/۸۳

○ یافته‌های استنباطی

مقایسه دو گروه معتاد و غیر معتاد بر اساس عوامل پنجگانه شخصیتی، برای بررسی این مسئله، از تحلیل واریانس چند متغیری استفاده گردید. از آنجا که همگنی واریانس گروه‌ها از پیش فرض‌های اصلی تحلیل واریانس چندمتغیری است، قبل از ارایه نتایج تحلیل واریانس از آزمون لون^{۱۱} برای بررسی فرض برابری واریانس گروه‌ها استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۲ ارایه شده است.

جدول ۲- نتایج آزمون لون برای بررسی برابری واریانس گروه‌ها

متغیر	نسبت F	درجه آزادی صورت	درجه آزادی مخرج	سطح معناداری
نورزگرایی	۳/۴۲	۱	۱۹۸	۰/۰۷
برون گرایی	۰/۱۲	۱	۱۹۸	۰/۷۳
گشودگی	۰/۸۳	۱	۱۹۸	۰/۳۶
وجدان	۰/۰۲	۱	۱۹۸	۰/۸۸
دینداری	۳/۹۳	۱	۱۹۸	۰/۰۸

براساس اطلاعات جدول ۲، آزمون لون فرض برابری واریانس گروه‌ها را نشان می‌دهد، زیرا در همه این موارد نسبت‌های F مشاهده شده معنی‌دار نشده است. بنابراین فرض همسانی واریانس‌های این نمره‌ها برقرار بود و استفاده از مدل تحلیل واریانس چندمتغیری این داده‌ها بلامانع است. یافته‌های این تحلیل در جدول ۳ و ۴ آمده است.

جدول ۳- نتایج تحلیل واریانس چند متغیری تفاوت کلی متغیرها در دو گروه

متغیر / شاخص‌ها	آماره ملاک	ارزش آماره	نسبت F	df فرضیه	df خطا	p
گروه	پیلای	۰/۰۷	۸/۲۱	۴	۱۹۵	۰/۰۰۱
	ویلکز	۰/۹۲	۸/۲۱	۴	۱۹۵	۰/۰۰۱
	هتلینگ	۰/۰۸	۸/۲۱	۴	۱۹۵	۰/۰۰۱

جدول ۳ نشان می‌دهد هر سه شاخص آماره ملاک آزمون در مورد تفاوت دو گروه معتاد و غیرمعتاد از لحاظ متغیرهای مورد مطالعه در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار است. این یافته به این معناست که دو گروه حداقل در یکی از متغیرها با هم متفاوتند.

جدول ۴- نتایج تحلیل واریانس چند متغیری تفاوت متغیرها در دو گروه معتاد و غیرمعتاد

متغیر وابسته	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	F	معنی‌داری
نورزگرایی	۳۱۵/۲۶۰	۱	۳۱۵/۲۶۰	۱۳/۲۸	۰/۰۰۱
برونگرایی	۵۰/۶۵	۱	۵۰/۶۵	۲/۶۳	۰/۰۹
گشودگی	۷۶/۳۸۵	۱	۷۶/۳۸۵	۳/۷۶	۰/۰۲
وجدان	۱۸۹/۶۴۸	۱	۱۸۹/۶۴۸	۱۸/۰۹	۰/۰۰۱
دینداری	۳۵/۶۸	۱	۳۵/۶۸	۰/۷۳	۰/۱۲

جدول ۴ نشان می‌دهد که بین دو گروه معتاد و غیرمعتاد در سه عامل نورزگرایی، گشودگی و وجدان تفاوت معنی‌دار وجود دارد، ولی دو گروه در عوامل برونگرایی و دینداری متفاوت نیستند.

○ مقایسه دو گروه معتاد و غیرمعتاد بر اساس مولفه‌های هوش هیجانی: برای بررسی این مسئله نیز، از تحلیل واریانس چند متغیری استفاده گردید.

جدول ۵- نتایج آزمون لون برای بررسی برابری واریانس گروه‌ها

متغیر	نسبت F	درجه آزادی صورت	درجه آزادی مخرج	سطح معناداری
توجه هیجانی	۰/۶۶	۱	۱۹۸	۰/۴۲
تمایز	۱/۹۹	۱	۱۹۸	۰/۱۶
بازسازی هیجانی	۰/۲۱	۱	۱۹۸	۰/۶۵
هوش هیجانی کل	۰/۴۷	۱	۱۹۸	۰/۵

مطابق اطلاعات جدول ۵ آزمون لوین فرض برابری واریانس گروه‌ها را نشان می‌دهد، زیرا در همه این موارد نسبت‌های F مشاهده شده معنی‌دار نشده است. بنابراین فرض همسانی واریانس‌های این نمره‌ها برقرار بود و استفاده از مدل تحلیل واریانس چندمتغیری این داده‌ها بلامانع است. یافته‌های این تحلیل در جدول ۶ و ۷ آمده است.

جدول ۶- نتایج تحلیل واریانس چند متغیری تفاوت کلی متغیرها در دو گروه معناد و غیرمعناد

متغیر	شاخص‌ها	آماره ملاک	ارزش آماره	نسبت F	df فرضیه	df خطا	p
گروه	پیلانی		۰/۱۹	۵/۱۴	۳	۱۹۶	۰/۰۰۳
	ویلکز		۰/۸۱	۵/۱۴	۳	۱۹۶	۰/۰۰۳
	هتلینگ		۰/۲۳	۵/۱۴	۳	۱۹۶	۰/۰۰۳

جدول ۶ نشان می‌دهد هر سه شاخص آماره ملاک آزمون در مورد تفاوت دو گروه معناد و غیرمعناد از لحاظ متغیرهای مورد مطالعه در سطح ۰/۰۰۳ معنی‌دار است. این یافته به این معناست که دو گروه حداقل در یکی از متغیرها با هم متفاوتند.

جدول ۷- نتایج تحلیل واریانس چند متغیری تفاوت متغیرها در دو گروه معناد و غیرمعناد

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معنی‌داری
توجه هیجانی	۳۵۶/۹۴	۱	۳۱۵/۲۶۰	۱۳/۲۸	۰/۰۰۱
تمایز	۳۷۸/۱	۱	۲۴۴/۶۴۳	۱۸/۹۴	۰/۰۰۱
بازسازی هیجانی	۱۲۷/۲	۱	۷۶/۳۸۵	۳/۷۶	۰/۰۵
هوش هیجانی کل	۱۴۲۸/۱	۱	۱۸۹/۶۴۸	۱۸/۰۹	۰/۰۰۱

اطلاعات جدول ۷ حاکی از این است که بین دو گروه معناد و غیر معناد در تمامی مولفه‌های هوش هیجانی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۸- پیش بینی اعتیاد پذیری افراد با توجه به نمرات افراد در پنج عامل شخصیت و هوش هیجانی

متغیر	B	Wald	df	p

توجه هیجانی	۰/۰۲۹	۰/۵۹	۱	۰/۴۴
تمایز	۰/۱۸	۱۶/۸	۱	۰/۰۰۱
بازسازی	۰/۱۴	۶/۲	۱	۰/۰۱
گشودگی	۰/۰۰۹	۰/۰۱۶	۱	۰/۹
برونگرایی	۰/۰۱	۰/۰۳	۱	۰/۸۵
نورزگرایی	۰/۲۵	۱۹/۳۲	۱	۰/۰۰۱
وجدان	۰/۳۴	۱۵	۱	۰/۰۰۱
دینداری	۰/۰۲	۰/۰۹	۱	۰/۷۶

جدول ۸ نشان می‌دهد که از مولفه‌های هوش هیجانی، تمایز و بازسازی هیجانی و از بین عوامل شخصیتی، نورزگرایی و وجدان قادر به پیش‌بینی اعتیادپذیری افراد می‌باشند.

● بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و توانایی‌های هیجانی مردان معتاد و غیرمعتاد صورت گرفت و در مجموع نشان داد که دو گروه در برخی از ویژگی‌های شخصیتی و تمامی مولفه‌های هوش هیجانی از همدیگر متفاوتند. در این قسمت به تفکیک متغیرهای پژوهش به بحث در مورد یافته‌ها پرداخته خواهد شد.

○ در مقایسه عامل «نورزگرایی» مشخص شد که افراد معتاد در این عامل نمرات بالاتری نسبت به افراد غیرمعتاد گرفته‌اند؛ این یافته با یافته‌های مان و همکاران (۱۹۹۵)، مک کرومیک و همکاران (۱۹۹۸)، فیشر، الیاس و ریز (۱۹۹۸) و جعفری زاده (۱۳۸۲) همسو می‌باشد. بر اساس الگوهای نظری و یافته‌های پژوهشی افراد «نورزگرا» حالات عاطفی منفی بیشتری را تجربه می‌کنند، چرا که آنها در رویارویی با موقعیت‌های چالش‌برانگیز به دلیل ارزیابی شناختی غلط به خود فرصت فکر کردن و مرور مسئله را نمی‌دهند و موقعیت را درست درک نمی‌کنند و به دلیل ارزیابی‌های اشتباه این افراد غالب اوقات مضطرب، نگران، پرخاشگر، افسرده، شتاب زده و آسیب پذیر هستند (واتسون و کلارک، ۱۹۹۲). از آنجایی که یکی از انگیزه‌های سوء مصرف مواد کاهش اضطراب و نجات یافتن از تنیدگی می‌باشد، طبیعی است که افرادی که در این عامل نمرات بالا بدست می‌آورند رغبت بیشتری برای مصرف مواد داشته باشند.

○ در بررسی عامل برونگرایی یافته‌های پژوهش نشان داد که در این عامل تفاوت معنی‌داری بین دو گروه وجود ندارد. این یافته با نتیجه مطالعه مان و همکاران (۱۹۹۵) ناهمسو و با نتیجه مطالعه جعفری‌زاده (۱۳۸۲) همسو می‌باشد. به لحاظ نظری و یافته‌های پژوهشی در خارج از ایران، افراد برون‌گرا به دلیل دارا بودن ویژگی‌هایی خاصی چون خطر پذیری، هیجان خواهی، ماجراجویی و همچنین تعامل بیشتر با دوستان با احتمال بیشتری در معرض سوء مصرف مواد قرار دارند، اما با توجه به همسو بودن نتایج دو مطالعه ایرانی شاید بتوان اینگونه بیان نمود که ویژگی‌های شخصیت برونگرا ممکن است تحت تاثیر عوامل فرهنگی و ارزشی جامعه قرار گرفته و تعدیل گردد. البته این موضوع نیازمند بررسی‌های بیشتری است.

○ بر اساس یافته‌های پژوهش افراد غیر معتاد در مقایسه با افراد معتاد از گشودگی بیشتری برخوردارند. این افراد با داشتن ویژگی‌هایی چون خلاقیت، زیبا گرایی، انعطاف پذیری نسبت به تجارب، درک عمیق از موقعیت هیجانی و پذیرش عقاید جدید از سازگاری بیشتری برخوردارند (گروسی، ۱۳۸۰). بنابراین طبیعی است که این افراد تمایل کمتری به سوء مصرف مواد داشته باشند.

○ در بررسی عامل دینداری (توافق) یافته‌های پژوهش نشان داد که در این عامل تفاوت معنی‌داری بین دو گروه وجود ندارد. این یافته با یافته‌های مطالعات پیشین ناهماهنگ است. این امر احتمالاً به ساختار جدید این عامل در «سیاهه شخصیتی گردون» و یا شباهت ویژگی‌های دو گروه از نظر عوامل فرهنگی و مذهبی مربوط باشد. مشخص شدن دقیق‌تر این موضوع نیازمند بررسی‌های بیشتری است.

○ یافته‌های پژوهش نشان داد که افراد معتاد از «وظیفه شناسی» کمتری نسبت به افراد غیر معتاد برخوردار هستند. این عامل با ویژگی‌هایی چون نظم و ترتیب، تمایل به پیشرفت، خویشتن داری، وظیفه شناسی، محتاط بودن، درستکاری، آینده نگری و خوش قولی همراه است. بنابراین افرادی که در این عامل نمرات بالاتری بدست می‌آورند تمایل به پیشرفت، نظم ترتیب و مسئولیت پذیری دارند و موفقیت‌های اجتماعی نیز در آنها بیشتر مشاهده می‌شود طبق نظر مک‌کری و کاستا (۱۹۹۸) این عامل با پیشرفت و موفقیت اجتماعی ارتباط دارد بنابراین افرادی که در عامل فوق نمرات بالا کسب می

کنند گرایش کمتری برای مصرف مواد دارند. این یافته در تمامی مطالعات پیشین نیز نشان داده شده است.

○ در مقایسه مولفه «توجه هیجانی» در بین دو گروه مشخص شد که افراد معتاد در این مولفه عملکرد ضعیف‌تری نسبت به افراد عادی دارند. افرادی که فاقد توانایی فوق هستند و در برخورد با دیگران و در شناسایی و تشخیص عواطف خود و دیگران بیشتر دچار خطای شناختی می‌شوند و عواطف منفی بیشتری را تجربه می‌کنند و با احتمال بیشتری دچار خشم، اضطراب و افسردگی می‌شوند. اینگونه افراد مصرف مواد مخدر و یا نوشیدن الکل را راهی فوری برای تسکین الام خود می‌پندارند.

○ در بررسی مولفه «تمایز» یا وضوح بخشیدن به هیجان‌ها مشخص شد که افراد معتاد از مهارت و توانایی کمتری در «تمایز بین هیجان‌ها» نسبت به افراد عادی برخوردارند. مهم‌ترین ویژگی این مولفه «تسهیل هیجانی» است. تسهیل هیجانی شامل توسعه عواطف جهت تسهیل در امر تصمیم‌گیری، تسهیل روند حل مسئله و خلاقیت است در این شاخه هیجان‌ها به عنوان منابع اطلاعاتی و انگیزشی وارد نظام شناختی شده و آنرا تحت تاثیر قرار می‌دهند. بدین ترتیب افراد می‌توانند از حالات هیجانی و اثرات آن جهت رسیدن به اهداف مطلوب استفاده کنند. برای مثال «خلق شاد» احتمال وقوع نتایج مثبت را دست یافتنی می‌کند در حالی که خلق منفی نتایج منفی را واقعی‌تر نشان می‌دهد. هیجان‌های مختلف چارچوب ذهنی متفاوت و سبک‌های پردازش اطلاعات گوناگونی ایجاد می‌کنند؛ مثلاً «خلق شاد» چارچوب ذهنی ایجاد می‌کند که برای فعالیت‌های خلاق همراه با ایجاد ارتباط جدید بین عوامل مختلف مفید است در حالی که «خلق غمگین» چارچوب ذهنی ایجاد می‌کند که در آن مسائل با توجه عمیق به جزئیات به شکل کند تری حل می‌شود (قربانی و همکاران، ۲۰۰۲). بنابراین افراد با سبک پردازش اطلاعاتی غمگین محیط را بیشتر خصمانه ارزیابی می‌کنند و در نتیجه بیشتر دچار افسردگی، یاس و ناامیدی می‌شوند چنین افرادی در مواجهه با مشکلات زندگی از مصرف مواد به عنوان یکی از سبک‌های مقابله‌ای یا مکانیسم دفاعی بهره می‌برند.

○ در بررسی مولفه «بازسازی هیجانی» یافته‌ها حاکی از این بود که افراد معتاد از مهارت بازسازی هیجانی کمتری نسبت به افراد عادی برخوردار هستند. این مولفه

هوش هیجانی مربوط به خود مهارگری می باشد. افراد کارآمد در این حیطه بهتر می توانند از هیجان‌های منفی نظیر ناامیدی، اضطراب و تحریک اجتناب کنند؛ این افراد در فراز و نشیب زندگی کمتر با مشکل مواجه می شوند و یا در صورت بروز مشکل به سرعت می‌توانند از موقعیت مشکل‌زا و ناراحت‌کننده به شرایط مطلوب باز گردند؛ بر عکس افرادی که در این حیطه توانایی کمتری دارند همواره درگیر احساسات درمانده‌کننده قرار می‌گیرند و به راحتی مهار خود را از دست می‌دهند و ناراحتی‌ها و تنش‌های غیر ضروری به راحتی آنها را می‌رنجاند. همانطور که قبلاً نیز اشاره شد یکی از دلایل مصرف مواد مخدر بخصوص الکل خلاصی یافتن از افکار آزار دهنده و رهایی از تنیدگی است؛ بنابراین تعجب آور نیست افرادی که فاقد خود مهارگری هستند گرایش بیشتری برای مصرف مواد دارند.

○ بر اساس یافته‌های این پژوهش در بررسی نمره کل «هوش هیجانی»، می‌توان گفت افرادی که در رفتارهای مصرف مواد درگیر شده‌اند، هوش هیجانی پایین‌تری دارند، به این معنی که این افراد در توجه به اطلاعات هیجانی، ادراک صحیح آنها، پردازش درست و مدیریت مطلوب هیجانها در بطن روابط بین فردی با دشواری‌هایی مواجه هستند. این دشواری‌ها باعث می‌شود که فرد در رویارویی با موقعیت‌های تنیدگی‌زای زندگی، توانایی تحلیل، تصمیم‌گیری و انتخاب رفتار صحیح را از دست داده و به سوی رفتارهای سازش‌نا یافته کشیده شود. در این مفهوم می‌توان سوء مصرف مواد را به عنوان یک مکانیزم دفاعی ناپخته قلمداد نمود که افراد با هوش هیجانی پایین در مواجهه با موقعیت‌های مشکل‌به آنها متوسل می‌شوند. نتایج این بخش با یافته‌های پژوهشهای ترنیداد و دیگران (۲۰۰۴)، ترنیداد و جانسون (۲۰۰۲)، گلن (۱۹۹۵) و الغونمی و اعظم (۲۰۰۹) همسویی دارد.

○ در نهایت یافته‌ها نشان داد که هوش هیجانی و برخی از عوامل شخصیتی قادر به پیش‌بینی اعتیادپذیری افراد می‌باشند. به این ترتیب که هوش هیجانی و وجدان پایین و نورزگرایی بالا می‌توانند از عوامل خطر گرایش افراد به سوی مواد باشند.

۱- biopsychosocial	۲ - National Institute of Drug Abuse
۳ - substance abuser personality	۴ - neuroticism
۵ - extraversion	۶ - openness
۷ - agreeableness	۸ - conscientiousness
۹- Five Factor Inventory Gordoun	۱۰-Trait Meta Mood Scale
۱۱- Leven's Test	

منابع

- جعفری زاده، ذبیح الله (۱۳۸۲). بررسی و مقایسه ارتباط بین مولفه‌های شخصیتی و راهبردهای مقابله در معتادان به تریاک ۳۰-۳۶ ساله، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- خدایاری فرد، محمد؛ شهابی، روح الله؛ اکبری زردخانه، سعید(۱۳۸۶) مقایسه نگرش دینی در دانشجویان مستعد و غیر مستعد سوء مصرف مواد. مجله پژوهش در سلامت روانشناختی، ۲، ۵۹-۵۳.
- رحمتی، عباس؛ طارمیان، فرهاد؛ سهرابی، فرامرز (۱۳۸۵). شیوع شناسی مصرف مواد و عوامل خطر و محافظت کننده در دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان. تهران: دفتر مرکزی مشاوره وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- رمضانی، ولی الله و عبداللهی، محمدحسین (۱۳۸۵). بررسی رابطه هوش هیجانی و بروز و کنترل خشم در دانشجویان. مجله روانشناسی، ۱، ۸۳-۶۶.
- فراهانی، محمد نقی؛ فرزاد، ولی ...؛ فتوحی، محمود (۱۳۸۳). مطالعه لغوی عوامل شخصیت در زبان فارسی، مجله روانشناسی، ۲، ۱۸۳-۲۰۴.
- گرچی، یوسف و بکرانی، فریدون (۱۳۸۵). شیوع شناسی مصرف مواد و عوامل خطر و محافظت کننده در دانشجویان دانشگاه صنعتی اصفهان. مرکز مشاوره دانشجویی دانشگاه صنعتی اصفهان با همکاری دفتر مرکز مشاوره وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- گروسی فرشی، میرتقی (۱۳۸۰). رویکردهای نوین در ارزیابی شخصیت. تبریز: دانیال.
- Acton, G. S. (۲۰۰۲). *Measurement of impulsivity in a hierarchical model of global personality traits*. San Francisco: University of California.
- Brown, S. A, et al. (۲۰۰۱). Adolescent alcohol and drug abuse. In Walker, C. E., Roberts, M. C (Eds). *Hand book of clinical child psychology*, Third Edition. New York. John Wiley & Sons, INC.
- Brunelle, C., Douglas, R. L., Pihl, R. O., & Stewart, S. H. (۲۰۰۹). Personality and substance use disorders in female offenders: A matched controlled study. *Personality and Individual Differences*, ۴۶, ۴۷۲-۴۷۶.
- Choi, S., & Ryan, J. (۲۰۰۷). Co- occurring problems for substance abusing mothers in child welfare: Matching services to improve family reunification. *Children and Youth Services Review*, ۲۹, ۱۳۹۳-۱۴۱۰.
- Davison, G. C. & Neale, G. M. (۲۰۰۱). *Abnormal psychology*. ۸th Ed. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Doran, N., McChargue, D., & Cohen, L. (۲۰۰۷). Impulsivity and the reinforcing value of cigarette smoking. *Addictive Behaviors*, ۳۲, ۹۰-۹۸.

- ElGhonemy, S., & Azzam, H. (٢٠٠٨). Emotional intelligence and meta mood in a sample of egyptian substance use disorder patients. *European Neuropsychopharmacology*, ١٨, ٥٣٥-٥٣٦.
- Fisher, L.A; Elias, J.W.; & Riz, K. (١٩٩٨). Predicting relapse to substance abuse as a function personality dimentions. *Alcohol Clinical Experimental Research*: ١٠٤١-٧. Five-Factor Model , in : *www. great ideas in personality. com*.
- Flisher, A. J., Zierrogl, C. F., & Charlton, D. O. (١٩٩٦). Risk taking behavior of cape peninsula high school students. Part X. Multivariate relationships among behaviors. *South African Medical Journal*, ٨٦, ١٠٩٤-١٠٩٨.
- Gerra, G., Baldaro, B., Zaimovic, A., Moi, G., Bussandri, M., Raggi, M, A., & Brambilla, F. (٢٠٠٣). Neuroendocrine responses to experimentally – induced emotion among abstinent opioid - dependant subjects. *Drug and Alcohol Dependence* ٧١. ٢٥-٣٥.
- Ghorbani, N., Bing, M. N., Watson, P. J., Davison, H. K., & Mack, D. A. (٢٠٠٢). Emotional intelligence in cross-cultural perspective: Construct similarity and functional dissimilarity in higher order processing in Iran and the United States. *International Journal of Psychology*, ٣٧(٥), ٢٩٧-٣٠٨.
- Goleman, D. (١٩٩٥). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
- Hampson, S. E., Andrews, J. A., Barckley, M., Lichtenstein, E., & Lee, M. E. (٢٠٠٦). Personality traits, perceived risk, and risk-reduction behaviors: A further study of smoking and radon. *Health Psychology* ٢٥, ٥٣٠-٥٣٦.
- Harakeha, Z. T., Scholtea, H. J., Vriesb, H., Rutger, M. E., & Engelsa. (٢٠٠٦). Association between personality and adolescent smoking. *Addictive Behaviors*, ٣١, ٢٣٢-٢٤٥.
- Jain, A. K., & Sinha, A. K. (٢٠٠٥). General health in organizations: Relative relevance of emotional intelligence, trust, and organizational support. *International Journal of Stress Management*, ١٢, ٢٥٧-٢٧٣.
- Knyazev ,G.(٢٠٠٤). Behavioral activation as predictor of substance use. Mediating and moderating role of attitudes and social relationships. *Drug and Alcohol Dependence*.
- Mann, L.S., Wise, T.N., Trinidad, A., & Kohanski R.(١٩٩٥). Alexi thymia, affect recognition, and five factors of personality in substance abusers. *Percept M to Skills*, ٨١, ٣٥-٤٠.
- Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (٢٠٠٠). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, ٢٧, ٢٦٧-٢٩٨.
- McCrae, R. R. & Costa, P.T.(١٩٩٩). A five –factor theory of personality. In L.A. Pervin, & O.P. John (Eds). *Handbook of personality: Theory and research*, (pp.١٣٩-١٥٤). New York. London: The Guilford Press.
- McCromick, R. A., Dowd, E. T., Quirk, S., & Zegarra, J. H.(١٩٩٨). The relationship of NEO PI performance to coping styles. Patterns of use. and triggers for use among substance abuse. *Addictive Behaviors*. ٢٣, ٤٩٧-٥٠٧.

- Melchior, M. M., Chastang, J., & Goldberg, P. (۲۰۰۷). High prevalence rates of tobacco, alcohol and drug use in adolescents and young adults in France: Results from the GAZEL youth study. *Addictive Behavior*, ۳۲, ۱۲۲-۱۳۳.
- Miller, T. R., Lesting, D.C., & Smith G. S. (۲۰۰۱). Injury risk among medically identified alcohol and drug abuser. *Alcohol: Clinical and Experimental Research*, ۲۵, ۵۴-۵۹.
- National Institute of Drug Abuse (NIDA). (۲۰۰۷). *Science-based prevention programs and principles*. www.drugabuse.gov.
- Palmer, B. R., Manocha, R., Gignac, G., & Stough, C. (۲۰۰۳). Examining the factor structure of the Bar - On Emotional Quotient Inventory with an Australian general population sample. *Personality and Individual Differences*, ۳۵, ۱۱۹۱-۱۲۱۰.
- Salovey, P., Mayer, J. D., Goldman, S. L., Turvey, C., & Palfai, T. P. (۱۹۹۵). Emotional attention, clarity, and repair: Exploring emotional intelligence using the Trait Meta-Mood Scale. In J. W. Pennebaker (Ed), *Emotion, disclosure, and health* (pp. ۱۲۵-۱۵۴). Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Salovey, P., Stroud, L. R., Woolery, A., & Epel, E. S. (۲۰۰۲). Perceived emotional intelligence, stress reactivity, and symptom reports: Further explorations using the trait meta-mood scale. *Psychology and Health*, ۱۷, ۶۱۱-۶۲۷.
- Sanders, E. (۲۰۰۷). *Understanding addiction and its hidden costs*. www.execucareare.com.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Golden, C. J., & Dornheim, L. (۱۹۹۸). Development and validation of the measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, ۲۵, ۱۶۷-۱۷۷.
- Schutte, N. S., Malou, J. M., Thorsteinsson, E. B., Bhullar, N., & Rooke, S. E. (۲۰۰۷). A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences*, ۴۲, ۹۲۱-۹۳۳.
- Trinidad, D. R., & Johnson, C. A. (۲۰۰۲). The association between emotional intelligence and early adolescent tobacco and alcohol use. *Personality and Individual Differences*, ۳۲, ۹۵-۱۰۵.
- Trinidad, D. R., Unger, J. B., Chou, C. P., & Johnson, A. (۲۰۰۴). The protective association of emotional intelligence with psychosocial smoking risk factors for adolescents. *Personality and Individual Differences*, ۳۶, ۹۴۵-۹۵۴.
- Watson, D. & Clark, L. (۱۹۹۲). On traits and temperament: General and specific factors of emotion experience and their relation to the five factor. *Journal of Personality*, ۶۰, ۷۳۵-۷۷۴.

